

cd.

Ekspozycja muzealna historii medycyny

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/1, 200-202

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I. W. Czurninej z ZSRR *Obszczestwiennyje, naucznyje i kulturnyje swiazi awstryjskich stawjan i Rossii w 60-yje goda XIX w.*, E. Donnerta z NRD *K razwitiju niemieckiego slawjanowiedienija w rannije sriedniewiekowyje*, I. Konewa z Bułgarii *Wyprosi na byłgarskata wyzroždenska literatura w ruskata slawistika do 60 godnini na XIX w.*, I. N. Mielnikowej, P. Kaleniczenki, P. S. Sochana i I. M. Kulnicza z ZSRR *Hromads'ki naukowi i kulturni zwjazky Ukrainy z zarubieźnymi słowjans'kymy krainamy w XIX — pocz. XX st.*, G. N. Moisiejewej z ZSRR *Litieraturno-obszczestwiennyje i naucznyje swiazi Rossii i Polski konca XVII — sieriediny XVIII ww.*, I. Mokutera z Węgier *Charakter rusko-sierbskich kulturnych, litieraturnych i naucznych swiaziej w XVIII wiekie*, H. Pohrta z NRD *Die nationale Wiedergeburt bei den slawischen Völkern und ihrer Bedeutung für die Entfaltung der Slawistik in Deutschland 1800—1850*, R. Poplazorowa z Jugosławii *Makedonsko-czeszki i makedonsko-stowaczki kulturni i nauczni wrski wo XIX wek*, A. I. Rogowa z ZSRR *Rossija w polskich istoriczeskich i geografi-czeskich opisanijach XVII w.*, J. Tibenskego z Czechosłowacji *Počiatky slavistickej vedy na Slovensku (16.—18.stor.)* i S. A. Tokariewa z ZSRR *Naczalnyj period etnograficzeskogo slawianowiedienija*³.

Zygmunt Brockt

EKSPOZYCJA MUZEALNA HISTORII MEDYCyny

W szpitalu wolskim w Warszawie, przy ul. Kasprzaka 7, w suterrenach pawilonu III, na dużych oszklonych drzwiach umieszczono tablicę z napisem: Muzeum i Archiwum Ftyzjatrii Polskiej. Jest to niepodzielne królestwo prof. Zbigniewa Garnuszewskiego, ordynatora Oddziału Chorób Płucnych, który będąc niedawno przeniesiony służbowo do Warszawy, zabrał ze sobą również zbiory, gromadzone od prawie dwudziestu lat. Muzeum powstało bowiem w 1962 r. w Szczecinie przy Zakładzie Historii Medycyny Akademii Medycznej. Większość eksponatów stanowią pamiątki uzyskane od rodzin nieżyjących już, wybitnych ftyzjatrów, od szpitali i sanatoriów, od lekarzy-społeczników — zaangażowanych w walce z gruźlicą, a nawet od chorych-pacjentów i ludzi okresowo interesujących się zagadnieniami związanymi z chorobami płuc. Eksponaty muzealne są bardzo różnorodne, choć zdecydowaną przewagę mają materiały ilustracyjne (portrety, zdjęcia grupowe, fotografie sanatoriów, szpitali) i druki. Okazałe są zaprezentowane dyplomy lekarskie z różnych ośrodków akademickich i z różnych epok historycznych oraz legitymacje, dawne świadectwa, oznaczenia, pisma gratulacyjne, nagrody itp. Oprócz dawnych aparatów odmowych polskiej konstrukcji (Drobrowolskiego, Łąbedzińskiego), mikroskopów, stetoskopów, ergometru, są również termofory metalowe z końca XIX w., zestawy do przepalania zrostów opłucnej, zestawy igieł do wytworzenia odmy wewnętrzzplucnej, dawne strzykawki (m.in. pomysłu J. Zawadzkiego, założyciela Pogotowia Ratunkowego w Warszawie) oraz przyrząd do cięcia ziół z połowy XIX w. Wśród zbiorów są też pamiątki osobiste po zasłużonych lekarzach, którzy brali udział i zginęli w Powstaniu Warszawskim lub na posterunku pełniąc służbę w szpitalach, a także pamiątki po lekarzach walczących poza granicami kraju. Dla eksponatów związanych z okupacją hitlerowską i Po-

³ Zob. też: VII Międzynarodowy Kongres Sławistów. Warszawa, 21—27 VIII 1973. *Streszczenia referatów i komunikatów*. Warszawa 1973 Państwowe Wydawnictwo Naukowe (księga wydana pod auspicjami Międzynarodowego Komitetu Sławistów, Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Komitetu Sławistów). Niemal każde streszczenie opublikowane jest tu w języku innym niż ten, w którym wygłaszany był dany referat czy komunikat.

wstaniem Warszawskim przeznaczone są specjalne gabloty, znajdują się w nich m.in.: stetoskop ze szpitala więziennego na Pawiaku, chusta ze znakiem Polski Walczącej, pochodząca ze spadochronowych zrzutów amunicji, hełm bojowy AK, sanitarne opaski powstańcze, naszywki, legitymacje wojskowe, relikty powstańczej poczty lekarskiej, karty wezwań lekarzy na roboty przymusowe. Wyodrębniony fragment stanowią pamiątki po dr Karoli Uniechowskiej, siostrze Antoniego Uniechowskiego, uczestniczące w walk pod Monte Casino. Wśród nich na uwagę zasługuje album z fotografiami, które dokumentują szlak Armii Polskiej na Bliższym Wschodzie. Osobne miejsce przeznaczono dla uczczenia pamięci prof. J. Misiewicz, dyrektora Instytutu Gruźlicy, gdzie zgromadzono materiał ilustracyjny z różnych okresów jej życia oraz odznaczenia, dyplomy, dokumenty i rękopisy: pamiątnika z Powstania Warszawskiego i pierwszego wykładu z ftyzjatrii dla studentów. Charakter tych gablot i dobór znajdujących się w nich eksponatów jest bardzo różnorodny a zarazem fragmentaryczny. Dla przykładu: gabłota nad którą widnieje napis *Pięć wieków istnienia miejskiego szpitala wolskiego* ilustruje pewien odcinek szpitalnictwa polskiego, dalej druga i trzecia gabłota zaskakują swą treścią: *Leki chińskie, oparte na dawnej farmakopei* (igły do akupunktury, balsam tygrysi, węże suszone do sporządzania leczniczych nalewek i maści) oraz *Amulety i różne środki lecznicze stosowane głównie w chorobach płuc przez czarowników i uzdrowicieli w Afryce Zachodniej*.

Na honorowym miejscu umieszczono portret Jana Radlicy (zm. 1391), prekursora ftyzjatrii w Polsce. Z jego porad lekarskich korzystali m.in. sułtan Soliman, cesarz Karol IV i Ludwik Węgierski, który został wyleczony przez Radlicę z suchoty, dzięki zastosowaniu kuracji klimatycznej. Dalszy poczet lekarzy wyznaczają nazwiska okresu Renesansu, przedstawiciele medycyny Oświecenia i XIX w. Specjalnie wyodrębniono ftyzjopediatrię, mikrobiologię ftyzjatryczną i chirurgię płuc.

Bogatą tradycję na ziemiach polskich ma leczenie sanatoryjne. Na podstawie ekspozycji muzealnej można ustalić, że najstarszym na świecie zakładem leczenia gruźlicy, był założony w 1854 r. ośrodek w Sokołowsku na Śląsku, koło Wałbrzycha (dawny Görbersdorf), gdzie pracował prof. Alfred Sokołowski, uczeń sławnego Brehmera. Za twórcę pierwszego w Europie sanatorium dla ubogich, chorych na suchoty, uznawany jest Henryk Dobrzycki, organizator ośrodka w Mieni (1879), pionier walki społecznej z gruźlicą w Polsce, a najstarszym polskim sanatorium przeciwgruźliczym w Otwocku koło Warszawy był zakład dra Józefa Mariana Geislera, którego jeden z budynków czynny jest jeszcze do dnia dzisiejszego. W dużym skrócie zaprezentowano rolę Zakopanego dla ftyzjatrii: od Tytusa Chałubińskiego — odkrywcy i propagatora wartości klimatycznych tego ośrodka, poprzez działalność leczniczą i społeczną małżonków Bronisławy i Kazimierza Dłuskich, którzy zorganizowali tam pierwsze sanatorium przeciwgruźlicze (1902), inicjując leczenie płuc odmą sztuczną, stosowaną aż do czasów współczesnych. Dla historyków interesujące są fragmenty ekspozycji ilustrujące zagraniczne kontakty polskich lekarzy-ftyzjatrów (zwłaszcza polsko-francuskie).

W Muzeum znajdują się również — dyskretnie umieszczone we wnęce — zbiory szczególnie atrakcyjne dla najmłodszych zwiedzających, a więc: kolekcja pudełek od zapalek z etykietami propagującymi walkę z gruźlicą, filatelistyka, ilustracje kolorowe i karty pocztowe wydawane z okazji tzw. dni przeciwgruźliczych, emblematy ogólnopolskich zjazdów przeciwgruźliczych itp. Rysunki F. Kostrzewskiego, K. Sichulskiego, karykatury z pism dziewiętnastowiecznych („Kolce”, „Kurier Świąteczny”) z dowcipnymi czterowierszami na temat humoru w medycynie.

Warto też zwrócić uwagę na styl pracy przyjęty w Muzeum Ftyzjatrii, a opie-

rający się na drobnych pomysłach racjonalizatorskich, zmierzających do maksymalnego wykorzystania każdego metra powierzchni i pozwalający udostępnić w każdej chwili zbiory, dla których zabrakło miejsca w ekspozycji.

Obecnie placówka ta korzysta z opieki Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumologicznego oraz ze skromnych dotacji Społecznego Komitetu do Walki z Gruźlicą. Wydaje się jednak, że należałoby wzbudzić szersze dla niej zainteresowanie i dopomóc jej do uzyskania odpowiedniego lokalu, by zgromadzone już zbiory mogły być w sposób metodyczny eksponowane oraz udzielenie jej niezbędnych funduszy dla prawidłowego funkcjonowania Muzeum jako placówki dydaktycznej i naukowej.

Oglądając ten zbiór różnych interesujących drobiazgów i curiosów, stanowiący przegląd dziejów polskiej ftyzjatrii, uprzytomniamy sobie *quantum est, quod nescimus*.

cd.

OTWARCIE MUZEUM KOLEJNICTWA W WARSZAWIE

11 września 1973 r., na dworcu Warszawa Główna nastąpiło w obecności wiceministra komunikacji Stanisława Mrocza — uroczyste otwarcie Muzeum Kolejnictwa. Pierwszą, prezentowaną tam ekspozycję zatytułowano *Droga Żelazna Warszawsko-Wiedeńska i koleje dziś*.

Wystawiono blisko 100 eksponatów, w tym około 40 modeli lokomotyw, poczynając od najstarszych aż do używanych obecnie. Z modeli starszych pokazano m.in.: wagon kolei konnej Budziejowice-Linz z 1824 r.; pierwszy parowóz szynowy wybudowany w 1804 r. przez L. Trevithicka; parowóz z podwójnym kotłem budowany dla kolei górskich w końcu XIX w.; lokomotywę „Adler” zbudowaną w fabryce Stephensona w 1834 r. (prowadziła ona pierwszy pociąg w Niemczech); parowóz amerykański z 1944 r. typu Malleta opalany mazutem. Większość tych pięknych modeli wykonali uczniowie Zasadniczej Szkoły Zawodowej przy Oddziale Trakcji w Jeleniej Górze. Na wystawie znajduje się także model dworca Kolei Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, sztandary niektórych związków zawodowych kolejarzy (np. Związku Zawodowego Zwrotniczych Kolejowych Okręgu Toruń z 1939 r., czy Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych RP z 1938 r.), medale, stare bilety kolejowe oraz dokumenty historyczne, wśród których najstarszy jest akt erekcyjny pod budowę warsztatów dla Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej z 3 IX 1852. Wystawione są także poświęcone kolejnictwu wydawnictwa, np.: *Instrukcja dla maszynisty parowozowego* (1923 r.), *Przepisy dla zwrotniczych na kolejach dojazdowych* (1919 r.), *Słowniczek parowozowy* (1924 r.) czy też *Hu-morystyczny poradnik dla kolejarzy* (1890 r.).

Druga część muzeum znajduje się na — przeznaczonych na ten cel — peronach Dworca Głównego. Prezentowanych tam jest 9 lokomotyw, w tym 5 starych i 4 nowoczesne. Oglądać więc możemy np. lokomotywę parową do pociągów osobowych pochodzenia niemieckiego z lat 1898—1912, lokomotywę parową do pociągów pośpiesznych produkcji pierwszej fabryki lokomotyw w Polsce oraz parowóz wąskotorowy z 1924 r., popularnie zwany ciuchcią. W najbliższej przyszłości zbiory muzeum powiększyć się mają o dalsze trzy stare lokomotywy, w tym dwie austriackie (z 1909 i 1926 r.), za kilka lat natomiast cały teren dworca Warszawa Główna ma zostać przekazany tej instytucji.

R. T.